

CHAQALOQLARDA ASAB TIZIMI KASALLIKLARI

To'xtamurotov To'xtasinbek

Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi texnikumi

Asab va ruxiy kasalliklari fani o'qituvchisi

Ona qornida rivojlanish davrida, tug'ilish jarayonida bosh miyasida o'zgarishlar bo'lgan chaqaloqlarda asab tizimi kasalliklari uchraydi. Bu bosh miya falaji, oligofreniya, mikrosefaliya, epilepsiya kasalliklaridir. Chaqaloqni tekshirganda uning umumiy ahvoriga e'tibor berish kerak. Hushida bo'lmasa, bola ko'zini yumib, ingrab yotadi. Ahvoli og'ir bo'lsa ko'ruv, eshituv, taktil ta'sirlarga javob bermaydi. Bunda tana mushaklari tonusi pasaygan, reflekslar susaygan yoki yo'qolgan bo'ladi. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda mushaklar tonusi baland bo'ladi. Bola qo'llari bilan oyoqlarini tanasiga tortib, boshini orqaga egib yotadi. Bolaning katta liqildog'i, odatda, kattalashgan, biroz tarang bo'ladi.

Boshda gipertenziya belgilari bo'lsa, choklar ochilgan bo'ladi, bola chinqirib, boshini orqaga qaratib, tirishadi. Emgan sutini qaytarib tashlaydi, kloniktonik talvasa xurujlari bo'ladi. Greffe belgisi – bosh harakatlari vaqtida ustki qovoq, ko'z qorachig'larini bekitib turmaydi. Chaqaloqlar hayotining birinchi yilida bo'ladigan tug'ma reflekslar quyidagilar

1. Oral reflekslar so'rish, qidirish, og'iz-bosh reflekslaridan iborat:

a) so'rish refleksi yo'qligi yoki zaifligi bosh miyaning qattiq jarohatlanishini ko'rsatadi;

b) qidirish refleksini tekshirish uchun bola pastki labining tashqi burchagiga qo'l tekkizilganda uning lablari ta'sir berilayotgan tomonga qarab cho'ziladi. Bemor boladabu reflekslar zaiflashadi; d) qo'l kaftlarining terisi ta'sirlanganda chaqaloqning lablari bilan boshi ta'sirlanayotgan kaft tomonga qarab cho'ziladi (boshi biroz oldinga egiladi). Oral reflekslarining zaiflashuvi miya ustuni zararlanganidan darak beradi. Shu bilan birga, oral reflekslar bolaning ikki yoshida faol bo'ladi, sog'lom bolada bu refleks yo'qolib ketadigan davrda yorqin namoyon bo'ladi.

Bu bosh miya yarimsharlarining jarohatlanganligini bildiradi.

2. Himoya refleksi (Robinson refleksi): bola qorni bilan yotqizib qo'yilganda, nafas olish uchun boshini buradi. Bosh miya jarohatlangan bo'lsa, bu refleks susaygan yoki yo'qolgan bo'ladi.

3. Emaklash refleksi: qorni bilan yotqizib qo'yilgan bolaning oyoq kaftlariga bosib ko'rilsa, u emaklashga harakat qiladi. Agar miya kasallangan bo'lsa, bu refleks zaif bo'ladi yoki bo'lmaydi.

4. Chaqaloqning tayanish refleksi: bolani qo'ltiqlari tagidan ushlab turilsa, tayanib oladi. Dastlabki 3 oyda sog'lom bola oyog'ining kaftiga; 3–4 oylik davrida qisqa muddat oyoq uchlariga tayanib turadi. Agar asab tizimi zararlangan bo'lsa, bola oyoqlarini bukib, tutib turilgan qo'llarga osilib oladi yoki 4–5 oylik davrida oyoqlari uchiga tayanadi; oyoq mushaklari, sonning yozuvchi mushaklarida tonus oshgan bo'lib, oyoqlarini chalishtirib oladi.

5. Chaqaloqlarning qadam qo'yish harakatlari: bolani qo'ltiqlaridan ushlab oldinga harakatlantirilsa, u qadam tashlash harakatlarini qila boshlaydi. Bu harakatlarni orqa miya nazorat qiladi. **6. Kaft-og'iz refleksi** (Babkin refleksi): chaqaloq kaftini barmoq bilan bosganda chaqaloq og'zini ochadi va boshini biroz oldinga egadi. Bu refleks 2 oydan keyin yo'qoladi.

7. Ushlash refleksi: bolaning kaftiga barmoqni yoki biron narsani bosganda, darrov mahkam ushlay oladi va uni qo'yib yubormaydi. Qo'l panjasining mushaklari kuchsiz bo'lsa (parez), u narsani ushlab olmaydi yoki butunlay ushlamaydi. Bu reflex 3–4 oygacha davom etadi.

8. Perez refleksi: chaqaloq yuzi pastga qilib yotqiziladi va ko'rsatkich barmoq bilan dumg'aza umurtqa pog'onasidan bo'yin umurtqa pog'onasigacha silansa, chaqaloq

chinqirib, boshini ko‘tarib harakat qiladi, tanasi va qo‘l-oyoqlarini bukadi. Agar bu reflex bo‘lmasa yoki sust bo‘lsa, bosh miyada qon quyilish alomatlari borligidan darak beradi. Bu refleks 3–4 oygacha davom etadi.

9. Moro refleksi: chaqaloq yotgan holatda uning bosh qismidan 15 sm uzoqda qattiq urilganda u qo‘l va oyoqlarini yozadi – birinchi faza, bir necha daqiqadan so‘ng oldingi holatga qaytadi – bu ikkinchi faza. Agar chaqaloq qo‘l-oyoqlarini yozib, o‘z holiga kelishi sekin bo‘lsa yoki butunlay bo‘lmasa, chaqaloqning bosh miyasiga qon quyilish alomatlaridan biri – gemiparez bo‘ladi. Bu refleks 4–5 oygacha davom etadi (jadvalga q.).

10. Galant refleksi: chaqaloqning umurtqa pog‘onasi yuzasi bo‘yicha silansa, u ta’sir qilgan tomonga egiladi, qo‘l va oyoqlarbo‘g‘imlardan yozila boshlaydi.

Bu refleks 3–4 oygacha davom etadi.

11. Bauer refleksi: chaqaloq qorni bilan yotqizilib, oyoq panjasiga sekin qo‘l bosilganda, u oldinga harakat qila boshlaydi. Bu refleks 4 oygacha davom etadi.

12. Xartum refleksi: bolaning labiga barmoq tekkizilganda labdagi mushaklar qisqara boshlaydi. Bu refleks 2–3 oygacha davom etadi.

I. Agar chaqaloqning bosh miyasida zararlanish alomatlari bo‘lsa, spastik tetra yoki gemiparez, kalla bosh miya nervlarining zararlanishi, qaltirash belgilaridan tashqari qidirish refleksining asimmetriyasi, so‘rish, xartum reflekslarining yo‘qolishi kuzatiladi.

II . Agar chaqaloqning orqa miya bo‘yin qismida zararlanish bo‘lsa, unda qo‘llarda bo‘shashgan para- yoki monoparez bilan birga kaft-og‘iz, ushlash, Robinson, Moro va himoya refleksleri, birinchi navbatda, kamayadi yoki yo‘qoladi.

III . Agar chaqaloqning orqa miya bel yo‘g‘onligida zararlanish bo‘lsa, pastki bo‘shashgan para- yoki monoparez bilan birga tayanch, avtomatik yurish, Perez, Bauer reflekslari yo‘qoladi.

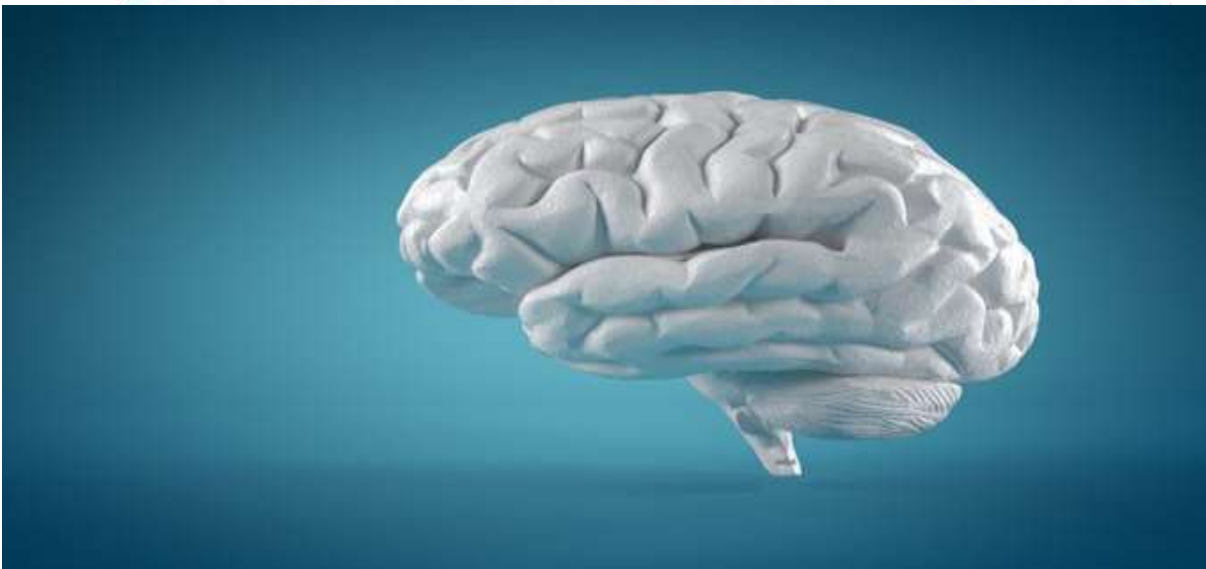
Ko‘krak yoshidagi bolalarning psixomotorva somatik rivojlanishi

Yoshi, bosh aylanasi, og‘irligi	Ixtiyorsiz reflekslar	Simmetrik reflekslarning dinamikasi	Harakatdagi o‘zgarishlar	Ruhiy o‘zgarishlar
1 oy 30–37 sm 3–4 kg	Moro- Robinson	Boshni to‘g‘rilash refleksi, himoya, tayanch, boshni orqaga tashlash	Nigohni to‘g‘rilaydi	Tovushga reaksiyasi, bor, narsalarga qaraydi
3 oy 40–41 sm 5 kg		Bosni tutish, yelkani ushlab turish, qo‘l harakatlari erkin	Ikkala ko‘z harakatlari bir xil	Kulimsiraydi, qichqiradi, notayin tovushlar chiqaradi, narsalarga qarab harakat qiladi
6 oy 43–44 sm 7,5 kg		Boshi bilan tana harakatlarini to‘g‘rilaydi	Boshini ko‘taradi, o‘tiradi 5–7 oy	Narsalarni ushlab og‘ziga soladi, ovozi chiqqan tomonga qaraydi, yaqin kishilarni biladi
9 oy 45–46 sm 8–9 kg		Tanani orqaga qayiradi, tik turadi	Qo‘l bilan ushlaydi, alohida so‘zlar chiqaradi	
12 oy 46–48 sm 10–10,5 kg		Tana refleksi	O‘zi yuradi, narsalarni otadi	8–10 ta so‘zlar aytadi va qaytaradi, aytilgan so‘zlarni tushunmaydi

Chaqaloqlarda bo‘yin va yelka chigalining jarohatlanishi

Bo‘yin va yelka chigali tug‘ilish jarayonida jarohatlanadi, bu *akusherlik falajlari* deb ataladi. Bunga bolaning ona qornida noto‘g‘ri joylashishi, homilaning rivojlanish davrida suyak-bo‘g‘im sohasiga turli xil ta’sirlar: homilaning sekin rivojlanishi, og‘ir toksikoz, onaning yoshi 30 dan oshganligi, onaning chanoq suyagi torligi, chaqaloq vazni 4000 g dan oshiqiligi, chaqaloqning yelkalari kengligi sabab bo‘ladi.

Dushen-Erba turi yoki yuqori pleksitda C5 – C6 segment ildizlarining jarohatlanishi natijasida deltasimon, yelka, qo‘lning ikki boshli va supinatsiya mushaklari zararlangan bo‘ladi. Qo‘lning proksimal qismida harakat buzilgan. Bunda yelkani tashqariga va tana tomonga harakatlantirish, bilakni bukish va supinatsiya qilish, kaftni yozish mumkin bo‘lmay qoladi. Bolaning qo‘li tanasiga yopishganday bo‘lib, yelkasi oldinga keltirilgan, kafti bukilgan holda bo‘ladi. Qo‘lning proksimal qismlarida mushaklar gipotoniya, gipotonus, pay reflekslari yo‘qoladi. Kaft-og‘iz, ushlab va Moro reflekslari yo‘qoladi.

Dejerin-Klumke turi yoki pastki pleksitda C7 – D1 segment ildizlarining jarohatlanishi natijasida bilak va qo‘l panja mushaklarida zararlanish bo‘ladi. Barmoqlar harakati qiyinlashadi, bilakkaft bo‘g‘imida qo‘lni bukib bo‘lmaydi, bilakni yozish qiyinlashadi, lekin yelka bo‘g‘imi zararlanmaydi. Bolaning qo‘li osilib qolganday bo‘ladi, kaft yozilgan holda turadi. Distal bo‘limlarda gipotonus kuzatiladi. Preganglionar tolalarning zararlanishi natijasida Klod-Bernar-Gorner belgisi (ptoza, mioza, enoftalm) paydo bo‘ladi. Kaftog‘iz, ushlab, Moro reflekslarini chaqirib bo‘lmaydi. Aralash yoki total pleksitda qo‘l-yelka sohasining butunlay

falajlanishi kuzatiladi. Baʼzan yuqori va total turlarda diafragmaning chegaralangan falajlanishi natijasida nafas qiyinlashadi, bola koʻkarib, qisqa vaqt nafasi toʻxtashi mumkin, bu esa bolaning ahvolini ogʻirlashtirib qoʻyadi

Davosi. Bemor oʻz vaqtida, toʻliq, muntazam davolansa yaxshi natijaga erishiladi. Mushaklar kontrakturalari, boʻyin qiyshayishlarining oldini olish uchun ortopedik usullar qoʻllaniladi. Bemor har 2–2,5 oyda davolanib turishi lozim. Suyaklar osteoporozida, kaliy oratat, retabolil, keyinchalik 4 % li mumiyo eritmasidan ionoforez tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shodmonov X.Q., Eshmuradova X.Sh., Tursunov O.T. “Asab va ruhiy kasalliklar”. Toshkent, “Oʻqituvchi” nashriyoti, 2009 yil.
2. Poʻlatova Sh.A., Saidova X.X. “Kattalarda hamshiralik parvarishi” II qism, Toshkent “Choʻlpon” nashriyoti, 2014 yil.
3. Abdullaeva V.K., SHaripova F.K., Babaraximova S.B., Iskandarova J.M. Xususiy psixiatriya. Oʻquv qoʻllanma. – Toshkent. Navroʻz. 2015 y.
4. Xodjaeva N.I., SHoyusupova A.U. Psixiatriya: tibbiyot institutlari talabalari uchun. Darslik. – Toshkent. Mehridaryo. 2011 y.
5. Agranovskiy M.L. Общaya psixologiya i psixopatologiya. Uchebnoe posobie. – Andijan. OAO ANDIJON NASHRIYOTI. 2010 y.

Internet saytlari

1. [www. ziyonet.uz](http://www.ziyonet.uz);
2. [www. lex.uz](http://www.lex.uz);
3. www.bilim.uz.
4. [www. s-psy.ru](http://www.s-psy.ru)
5. [www. psychiatry.ru](http://www.psychiatry.ru),
6. [www. medlibrary. ru](http://www.medlibrary.ru)
7. [www. medline. ru](http://www.medline.ru)